Case-keskiviikko 15.11.2023

Euroopan Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä

Julkisten hankintojen neuvontayksikkö

Sisältö

- Tervetuloa lähetykseen
- Käsiteltävien juttujen tausta
- Puitejärjestelyihin liittyvää oikeuskäytäntöä
- Tarjousten itsenäisyyteen liittyvää oikeuskäytäntöä
- Tauko noin 15 min
- Sidosyksiköihin liittyvää oikeuskäytäntöä
- Keskustelu
- Lähetys päättyy

JHNY

Käytössä lähetyksen aikana on viestiseinä

JHNY

Teknisiä ohjeita

- Lähetys näkyy yleisimmillä selaimilla esim. Firefox
- Selaimessasi tulee olla JavaScript päällä
- Suosittelemme langallisen verkon käyttöä
- Kokeile toista selainta, jos et saa lähetystä toimimaan laitteellasi
- Päivitä sivu näppäimellä F5 tai lataamalla sivu uudestaan, jos lähetys katkeaa tai jos lähetyksen seuraamisessa on ongelmia
- Mikäli katsotte lähetystä isommalla porukalla, suosittelemme kunnollista äänentoistoa (ulkoiset kaiuttimet)

- Lähetyksen tuottaa Studio Linjat. **Ongelmatilanteissa** ota yhteys Studio Linjoille tekstiviestillä p. 050 471 5671, ja mainitse mikä lähetys on kyseessä. **Lue kuitenkin yllä olevat ohjeet ensin**
-

JHNY

Case-keskiviikon jälkeen

- Diaesitykset lisätään **Hankinnat.fi-sivustolle**
- Verkkolähetystä ei voi katsoa jälkikäteen
- Keräämme tilaisuudesta palautetta. Linkki palautekyselyyn julkaistaan viestiseinällä. Kiitos jo etukäteen palautteestasi!

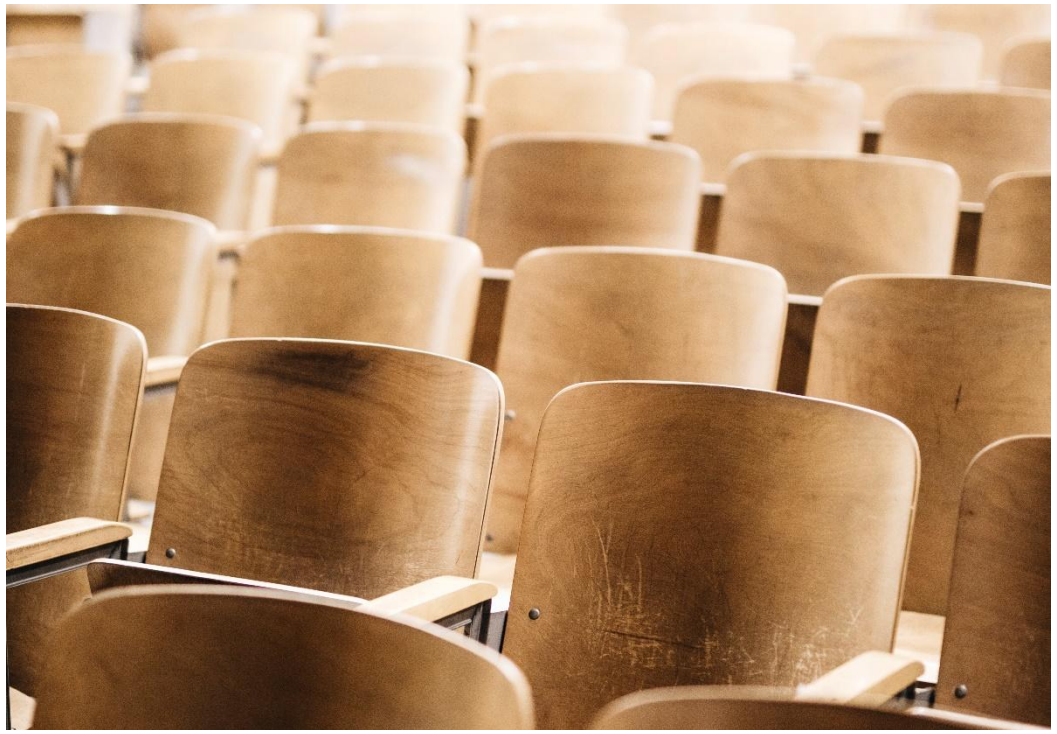

JHNY

Mikä Case-keskiviikko? Mikä EUT?

JHNY:n case-keskiviikko

- Puolivuosittainen koulutus julkisiin hankintoihin liittyvästä oikeuskäytännöstä
  - Lisäksi koulutuksia klinikkakonseptilla sekä kevään ajankohtaispäivä
- Keväisin kotimaista markkinaoikeuden ja KHO:n oikeuskäytäntöä
- Syksyisin vaihdellen KKV ja EUT

JHNY

Euroopan Unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö

- EUT:n oikeuskäytännöllä yhdenmukaistetaan kansallisia käytäntöjä
  - Yhdenmukaisuus EU:n yhtenäismarkkinalla
- Vireille tuomioistuimen ennakkoratkaisupyynnöllä
  - Toimivalta antaa ennakkoratkaisu perussopimusten tulkinnasta tai unionin toimielimen antaman säädöksen pätevyydestä ja tulkinnasta
    - Side kansalliseen lainsäädäntöön ja olosuhteisiin
  - Ratkaisu sitoo pyynnön tehnyttä tuomioistuinta
  - Suomesta ennakkoratkaisupyynnön voi tehdä markkinaoikeus tai KHO
- Vireille myös komission kantelulla

Tekninen tauko

JHNY

Puitejärjestelyihin liittyvää oikeuskäytäntöä

C-274/21 ja C-275/21,
C-461/20

Erityisasiantuntija Niina Ruuskanen

JHNY

Yhden toimittajan puitejärjestely ja ostomäärien täyttyminen

C-274/21 ja C-275/21, EPIC Financial Consulting

Puitejärjestelyn enimmäisostot aiemmassa ratkaisukäytännössä

C-216/17
Antitrust ja Coopservice

Puitejärjestelyä käyttävät hankintayksiköt eivät voi jättää määrittämättä puitejärjestelyyn perustuvien hankintojensa määrää. Määriä ei voi ilmoittaa myöskään viittaamalla tavanomaisiin tarpeisiin.

C-23/20
Simonsen & Weel

Hankintailmoituksessa on ilmoitettava puitejärjestelyn perusteella toimitettavien tavaroiden ennakoitu määrä ja/tai arvo sekä niiden enimmäismäärä ja/tai enimmäisarvo ja että puitejärjestelyn vaikutukset lakkaavat kyseisen rajan saavuttamisen jälkeen.

JHNY

Asian tausta, C-274/21 ja C-275/21

- Itävallan tasavalta ja liittovaltion hankintayhtiö tekivät covid-19 antigeenitestien hankinnasta 21 puitejärjestelyä v. 2020, arvo n. 3 milj. euroa
- Puitejärjestelyt oli tehty suorahankintoina (”neuvottelumenettelyssä, jossa ei julkaista ennakolta hankintailmoitusta”)
- EPIC riitautti puitejärjestelyjen tekemisen sillä perusteella, ettei se ollut avointa ja sillä rikottiin julkisia hankintoja koskevaa lainsäädäntöä
- EPIC täsmensi myöhemmin, että sen muutoksenhaku koski vain päätöstä käyttää suorahankintamenettelyä n. 3 miljoonan euron lisähankinnoissa, jotka ylittivät puitejärjestelyissä määritellyt ostomäärät
  - Tarkoituksena ei ollut valittaa alkup. puitejärjestelyjen tekemisestä

JHNY

Ennakkoratkaisukysymykset, C-274/21 ja C-275/21

- Asiaa käsitellyt tuomioistuin esitti kahdessa asiassa unionin tuomioistuimelle yhteensä 20 ennakkoratkaisukysymystä (ja muutaman alakysymyksen)
  - Kysymykset liittyivät pääosin Itävallan muutoksenhakujärjestelmän erityispiirteisiin
- Ennakkoratkaisukysymykset 6, 6.1 (ja 6.2) liittyivät puitejärjestelyihin
- Tarkastelussa:
  - Onko yhden toimittajan puitejärjestelyn tekemistä koskeva päätös sopimuksen tekemistä koskeva hankintapäätös (josta voi valittaa)?
  - Voiko hankintayksikkö edelleen tehdä sopimuksen/hankinnan puitejärjestelyyn perustuen, jos puitejärjestelyn enimmäismäärä on jo saavutettu?

Lopputulos, C-274/21 ja C-275/21

- Valvontadirektiiveissä säädetään nimenomaisesti, että sopimuksen käsite kattaa puitejärjestelyt
  - Yhden toimittajan puitejärjestelyn tekeminen vastaa hankintasopimuksen tekemistä
- Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä (C-23/20, Simonsen & Weel, 68 kohta) ilmenee selvästi, että tehdessään puitejärjestelyn hankintaviranomainen voi sitoutua vain asianomaisten rakennusurakoiden, tavaroiden tai palvelujen tiettyyn enimmäismäärään ja/tai enimmäisarvoon asti, ja kun tämä raja on saavutettu, kyseisen puitejärjestelyn vaikutukset lakkaavat

JHNY

Hankintayksikkö ei voi enää nojautua uuden hankintasopimuksen tekemiseksi puitejärjestelyyn, jossa enimmäismäärä ja/tai enimmäisarvo on jo saavutettu, paitsi jos kyseisen hankintasopimuksen tekeminen ei aiheuta olennaista muutosta puitejärjestelyyn.

JHNY

JHNY

Puitejärjestelyn muuttaminen

C-461/20, Advania Sverige ja Kammarkollegiet

Asian tausta, C-461/20

- Kammarkollegiet (HY) oli kilpailuttanut tietoteknisten laitteiden puitejärjestelyn rajoitetulla menettelyllä
- Puitejärjestelyjä koskevia sopimuksia allekirjoitettiin yhteensä kuuden sopimuskumppanin kanssa
- Yksi toimittajista (Misco) pyysi HY:tä hyväksymään, että sen kanssa tehdyt neljä puitejärjestelyä siirrettäisiin toiselle yritykselle (Advania)
- Misco asetettiin konkurssiin ja konkurssipesän pesänhoitaja teki Advanian kanssa sopimuksen puitejärjestelyjen siirtämisestä. HY antoi hyväksyntänsä siirrolle.

Ennakkoratkaisukysymys, C-461/20

”Onko alkuperäisen sopimuskumppanin aseman katsottava siirtyneen uudelle sopimuskumppanille direktiivin 2014/24 72 artiklan 1 kohdan d alakohdan ii alakohdassa tarkoitetulla tavalla, kun uusi sopimuskumppani saa alkuperäisen sopimuskumppanin puitejärjestelyyn perustuvat oikeudet ja ottaa siitä johtuvat velvollisuudet vastattavakseen sen jälkeen, kun alkuperäinen sopimuskumppani on asetettu konkurssiin ja konkurssipesä on siirtänyt puitejärjestelyn?”

- Eli kysymys siitä, onko sopimuskumppanin vaihtaminen sallittua konkurssitilanteessa, vaikka alkuperäisen sopimuskumppanin toiminta ei siirtyisi uudelle toimittajalle.

Lähtökohtia tarkasteluun, C-461/20

- Hankintasopimuksen ja puitejärjestelyn olennainen muuttaminen on lähtökohtaisesti kiellettyä ilman uutta hankintamenettelyä (72 art. & 136 §)
- Muutos on olennainen, jos alkuperäinen sopimuskumppani korvataan uudella
- Sopimuskumppania koskeva muutos on kuitenkin sallittu, jos alkuperäisen sopimuskumppanin asema siirtyy yhtiön rakennejärjestelyjen, yritysostojen, sulautumisten ja määräysvallan muutosten tai maksukyvyttömyyden seurauksena kokonaan tai osittain toiselle toimittajalle
  - Uusi toimittaja täyttää alun perin vahvistetut laadulliset soveltuvuusvaatimukset
  - Edellyttää, ettei aiheudu muita olennaisia muutoksia sopimukseen
  - Pyrkimyksenä ei saa olla lain soveltamisen kiertäminen

JHNY

Asian arviointi, C-461/20

- Säännöksen sanamuodon mukaan sopimuskumppanin asema voi siirtyä ”kokonaan tai osittain” toiselle
- Käytännössä osittainen siirtyminen voi tarkoittaa pelkkien sopimukseen kuuluvien oikeuksien ja velvollisuuksien siirtymistä ilman, että muuta liiketoimintaa siirtyisi
- Maksukyvyttömyystilanne tulisi pystyä ratkaisemaan käytännönläheisesti ja joustavasti
- Direktiivin säännöksen tarkoituksena mahdollistaa sopimusmuutokset hankalissa tilanteissa
- Maksukyvyttömyys ja siitä mahdollisesti seuraava konkurssi rinnastetaan sopimusmuutostilanteissa yritysjärjestelyihin

JHNY

Lopputulos, C-461/20

”[Säännöstä] on tulkittava siten, että sellaisen talouden toimijan, joka alkuperäisen sopimuskumppanin konkurssiin asettamisen, joka on johtanut sen purkamiseen, jälkeen on ainoastaan saanut hankintaviranomaisen kanssa tehtyyn puitejärjestelyyn perustuvat oikeudet ja ottanut siitä johtuvat velvollisuudet vastattavakseen, on katsottava yhtiön rakenneuudistusjärjestelyjen seurauksena siirtyneen osittain alkuperäisen sopimuskumppanin asemaan kyseisessä säännöksessä tarkoitetussa merkityksessä.”

Hankintasopimus/puitejärjestely voidaan siirtää toiselle toimittajalle, jos alkuperäinen toimittaja menee konkurssiin

JHNY

Tekninen tauko

JHNY

Tarjouksen itsenäisyys

EUT:n ratkaisu C-416/21

Juristi Matias Nikkari

Vaatimuksessa tarjousten itsenäisyydestä on kyse kilpailunvääristymien ehkäisemisestä

JHNY

Tarjouksen itsenäisyys aiemmassa ratkaisukäytännössä

C-538/07

Kilpailuun osallistuvia määräysvalta- tai sidossuhteessa olevia yrityksiä ei voida järjestelmällisesti sulkea pois ilman mahdollisuutta osoittaa, että suhteella ei ole ollut vaikutusta niiden toimintaan tarjouskilpailussa.

C-531/16

Keskenään sidoksissa olevilla tarjoajilla ei oma-aloitteista ilmoitusvelvollisuutta sidoksista, ellei säännös tai hankinta-asiakirjojen erityinen ehto tätä edellytä. Hankintayksiköllä tarkistusvelvollisuus, jos olemassa todisteita, joilla tarjousten itsenäinen ja riippumaton luonne kyseenalaistetaan.

C-144/17

Hankintayksikkö on velvollinen tutkimaan ja arvioimaan, onko kahden yksikön välisellä suhteella ollut konkreettinen vaikutus samassa tarjouskilpailussa jätettyjen tarjousten sisältöön. Automaattinen poissulkeminen ei mahdollista.

JHNY

Tarjouksen itsenäisyys tuoreemmassa ratkaisukäytännössä

Asia C-416/21 - J. Sch. Omnibusunternehmen and K. Reisen

Asian tausta

- Saksalainen julkisia linja-autoliikennepalveluja koskeva hankinta
- Kaksi toisissaan sidoksissa olevaa tahoa jättivät tarjouksen saman henkilön välityksellä
- Tarjoukset suljettiin pois hankintamenettelystä kilpailusääntöjen rikkomisen takia, koska ne oli laatinut sama henkilö

1. ennakkoratkaisukysymys

- Ensimmäisenä ennakkoratkaisukysymyksenä tutkittiin, koskeeko hankintadirektiivin 2014/24 57 artiklan 4 kohdan ensimmäisen alakohdan d alakohdassa säädetty harkinnanvarainen poissulkemisperuste ainoastaan tilanteita, joissa on olemassa riittävän uskottavaa näyttöä siitä, että talouden toimijat ovat rikkoneet SEUT 101 artiklaa

Ratkaisu 1. ennakkoratkaisukysymykseen

- Kyseinen poissulkemisperuste ei rajoitu pelkästään SEUT 101 artiklassa tarkoitettuihin sopimuksiin
- Poissulkemisperustetta koskeva säännös koskee yleisesti muiden kanssa tehtyjä sopimuksia, joilla pyritään vääristämään kilpailua
- Säännöksen taustalla oleva tavoite toimijan rehellisyyden ja luotettavuuden varmistamisesta vahvistaa tulkinnan
- Tapauksen osalta kuitenkin vielä selvitettävä, voivatko tahot tosiasiassa tehdä tällaisia sopimuksia, koska ei näytä olevan olemassa kahta erillistä tahoa, jotka voisivat lähentyä toisiaan

2. ja 3. ennakkoratkaisukysymys

- Toisena ja kolmantena ennakkoratkaisukysymyksenä tutkittiin, onko hankintadirektiivin 2014/24 57 artiklan 4 kohtaa tulkittava siten, että kyseisessä kohdassa säännellään tyhjentävästi harkinnanvaraisia poissulkemisperusteita, mikä on esteenä sille, että yhdenvertaisen kohtelun periaate estäisi sen, että hankintasopimuksen sopimuspuoleksi valitaan toimijat, jotka muodostavat taloudellisen kokonaisuuden ja joiden tarjoukset – vaikka ne on tehty erikseen – eivät ole itsenäisiä eivätkä riippumattomia

Ratkaisu 2. ja 3. ennakkoratkaisukysymykseen (1/2)

- Harkinnanvaraiset poissulkemisperusteet on lueteltu ko. kohdassa tyhjentävästi, mutta yhdenvertaisen kohtelun periaate voi silti estää mainittujen toimijoiden valitsemisen hankintasopimuksen sopimuspuoleksi
- Poissulkemisperusteiden sääntelememinen tyhjentävästi on katsottava unionin lainsäätäjän tahdoksi
- Tyhjentävä luettelo ei estä hankintadirektiivien perustana olevien yhdenvertaisen kohtelun periaatteen tai tämän edellyttämän avoimuusperiaatteen noudattamista edellyttäen, että suhteellisuusperiaatetta noudatetaan

Ratkaisu 2. ja 3. ennakkoratkaisukysymykseen (2/2)

- Yhdenvertaisen kohtelun periaatteen vastaista on sallia, että keskenään sidoksissa olevat tarjoajat saisivat esittää yhteen sovitettuja tai yhdenmukaistettuja tarjouksia, jotka saattaisivat tuoda niille perusteetonta etua
- Hankintayksikön tutkittava, onko kahden toimijan välisellä suhteella ollut konkreettinen vaikutus jätettyjen tarjousten sisältöön, ja, jos on, se voi sulkea toimijat pois kilpailusta
- Keskenään sidoksissa olevien tarjoajien tarjoukset on esitettävä täysin itsenäisesti ja riippumattomasti
- Perusteluissa vahvasti esillä aiempi ratkaisukäytäntö

Yhteenveto

- Jos vähintään kaksi tarjouksen jättänyttä tahoa ovat keskenään sidoksissa:

  1. Hankintayksikön on tutkittava, onko suhteella ollut konkreettinen vaikutus tarjousten sisältöön
  2. Tahoille tulee varata mahdollisuus lausua asiasta
  3. Jos hankintayksikkö päätyy selvitysten jälkeen siihen, että tarjouksia ei ole esitetty itsenäisesti ja riippumattomasti, sen tulee viimeistään yhdenvertaisen kohtelun periaatteen nojalla sulkea tahot tarjouskilpailusta

Tauko 15 min

JHNY

JHNY

Sidosyksikköaseman täyttyminen

C-383/21 ja C-384/21 Sambre & Biesme

Johtava juristi Eeva-Riitta Högnäs

Sidosyksikköpoikkeus EUT:n oikeuskäytännössä 1/2

C-107/98, Teckal

Viranomaisen valvottava oikeushenkilöä kuin omia toimipaikkojaan ja pääosa oikeushenkilön toiminnasta tapahduttava omistajien kanssa.

C-458/03, Parking Brixen

Määräysvaltaa ja toiminnan kohdistumista koskevia edellytyksiä tulkittava suppeasti. ”Todistustaakka” poikkeuksellisten olosuhteiden käsillä olosta niihin vetoavalla.

C-340/04, Carbotermo ym.

Määräysvaltavaatimus edellyttää, että hankintaviranomainen voi vaikuttaa ratkaisevasti yhtiön strategisiin tavoitteisiin ja tärkeisiin päätöksiin.

C-295/05, Asemfo

Myös 0,25 % omistusosuus voi tarkoittaa määräysvallan toteutumista, jos toiminta kohdistuu omistajiin yhtenä kokonaisuutena.

Sidosyksikköpoikkeus EUT:n oikeuskäytännössä 2/2

C-324/07, Coditel Brabant

Päätöstentekoelinten muodostuminen viranomaisten edustajista merkitsee mahdollisuutta vaikuttaa ratkaisevasti em. tavoitteisiin ja päätöksiin. Päätösvaltaa ei tarvitse käyttää yksin.

C-573/07, Sea

Määräysvaltavaatimus voi täyttyä myös niin, että vähimmäisosakkeenomistajina toimivat viranomaiset yhdessä käyttävät ratkaisevaa määräysvaltaa yhtiössä.

C-182/11, C-183/11, Econord

Määräysvallan oltava rakenteellista ja toiminnallista - muodollinen ei riittävää. Yhdessä käytettävä määräysvalta edellyttää, että jokainen omistaa osan yksiköstä ja osallistuu johtaviin elimiin.

C-553/15, Undis Servizi

Toiminta, joka tapahtuu muiden kuin siihen määräysvaltasuhteessa olevien hyväksi, pidetään ulkopuolisten hyväksi harjoitettuna toimintana.

JHNY

C-383/21 Sambre & Biesme

- Farciennesin kunta on hankinnut asbestinkartoituspalvelua yhdessä Sambre & Biesmen kanssa (rajavastuuosuuskunta) Igreteciltä (myös rajavastuuosuuskunta).
- Hankinta on liittynyt osapuolten yhdessä toteuttamaan rakennushankkeeseen ns. ekokortteliin
- Hankinta on perusteltu osapuolten välisellä in house -suhteella
- Belgian valvontaviranomainen on kumonnut päätöksen siksi, että sidosyksikköaseman vaatimukset eivät täyty SLSP Sambre & Biesmen ja Igretecin välillä

C-383/21 Sidosyksikköaseman perusta

C-383/21 Ennakkoratkaisukysymys sidosyksikköasemasta

1. Millä tavoin hankintaviranomaisen on osallistuttava määräysvallassa olevan yksikön elimiin ja tosiasiallisesti osallistuttava määräysvallan käyttämiseen tässä yksikössä?

- C-sarjan omistajien vähäinen omistusosuus
- Tosiasialliset vaikutusmahdollisuudet päätöksentekoon

- Igretecin hallituksessa istui Farciennesin kunnan kunnanvaltuuston jäsen, joka oli samanaikaisesti SLSP Sambre & Biesmen hallituksen jäsen
- Kunnanvaltuuston jäsen nimetty kunnan edustajana Irgeteciin

JHNY

C-383/21 Sidosyksikköasema

- Sidosyksikköaseman edellytyksenä on että päätöksentekoelinten on koostuttava kaikkien määräysvallan käyttöön osallistuvien hankintaviranomaisten edustajista
- Yksittäinen edustaja voi edustaa useita tai kaikkia osallistuvia hankintaviranomaisia
- Unionin lainsäätäjän tarkoituksena on ollut tehdä hankintaviranomaisten edustusta koskevista edellytyksistä itsenäinen vaatimus siihen vaatimukseen nähden, joka koskee mahdollisuutta käyttää tällaista ratkaisevaa vaikutusvaltaa

C-383/21 Sidosyksikköasema

- EUT: Ratkaisun kohteena olevassa järjestelyssä vaatimus edustuksesta päätöksentekoelimissä ei täyty
- ➢ Pelkästään se että hallituksen jäsenenä toimii toisen hankintaviranomaisen edustaja, joka on myös ensimmäisen hankintaviranomaisen hallituksen jäsen, ei ole riittävä määräysvallan toteutumiseen

JHNY

C-383/21 Horisontaalinen yhteistyö

2. Toissijaisesti hankintayksikkö on vedonnut siihen että kyse on osapuolten välisestä horisontaaliseen yhteistyöstä

- EUT: Hankinta kohdistuu Igretechiin, jolla ei ole sama ”päämäärä” kuin kunnalla ja Sambra&Biesmellä

➢ Kyseessä ei ole horisontaalinen yhteistyö

Sidosyksikköaseman takaamiseksi edustuksen tulee toteutua suoraan päätöksentekoelimissä

JHNY

JHNY

JULKISTEN
HANKINTOJEN
NEUVONTAYKSIKKÖ